

**ULUSLARARASI HÂCE MUHAMMED LUTFÎ
(ALVARLI EFE)
SEMPOZYUMU
(25-26 NİSAN 2013, ERZURUM)
BİLDİRİLER**

**EDİTÖR
PROF.DR. CENGİZ GÜNDOĞDU**

**EDİTÖR YARDIMCILARI
ARŞ.GÖR. MUAMMER CENGİZ
ARŞ.GÖR. OSMAN NURİ KARADAYI**

ERZURUM - 2013

Alvarlı Muhammed Lutfî Efendi'nin (Efe Hazretleri) Şiirleri ve Mûsikî

*Öğr. Gör. Ahmet Şahin Ak
Konya Necmettin Erbakan
Üniversitesi A.K.Eğitim Fakültesi*

Giriş

Mûsikinin geçmişi, insanlık tarihi kadar eskidir. Mûsikinin dinden doğduğu görüşü de bugün mûsikî tarihçileri, felsefeciler ve sosyologlar tarafından benimsenmektedir.

Eski toplumlarda mûsikî bir ibâdet, insanlar

Yüce Yaratıcı'ya ulaştırılan bir vasıta hatta Allah'ın insanlara bir lütfu kabul edilirdi.

Totemizm, Şamanizm, Animizm gibi dinlerde mûsikinin önemli rolü vardı. Bu dinlerin etkisindeki toplumlarda müzisyenler aynı zamanda din adamları idiler. İslâmiyet' i kabulden önce atalarımızın dini olan "Şamanizm"de "Kam", "Baksı" ya da "Şaman" denilen din adamları ellerindeki çalgı ile çalıp söyleyerek dini mesajlarını iletirlerdi.

İslâmiyet musikinin karşısında olmamıştır. Ancak onun iyi ve doğru şekilde kullanılmasını ve bunun ölçülerini ortaya koymuştur.

San'at tasavvufta önemli bir vasıta ancak gaye değildir. Asıl gaye san'atın incelik ve merhalelerini kullanarak ruhu yüceltip Allah'a (c.c.) yaklaşmaktır. Mûsikî ve Semâ' zikirlerinde kulağa olduğu kadar gözümüze de hitap eden tenasüb ve estetiğin bize yaşattığı derüni zevk inkâr edilemez. Tasavvufi anlayışın mûsikî ve sanatla elde etmek istediği sonuç bundan başkası değildir.

Mûsikî, Mevlevî çevrelerinde ifade edilen çok yaygın bir anlayışa göre "Rabbânî bir duyustur" Ruhlar yaratıldığında, Yaratıcı tarafından "Elestü bi Rabbiküm (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?)" diye hitâb olundu. Ruhlar "*Kalû, belâ (evet dediler)*" ve bu "*Rabbânî*" hitâb ile mest oldular. Bu "*Rabbânî*" hitâb aslında bir "*Rabbânî Mûsikî*" idi.

"*Allah Cemâl'dir Cemâl'i sever!*" hadisinin işaret ettiği güzelliğe ulaşmak tabii ki sanatla olur.

İşin güzel tarafı, güzelliğin sınırlarının çizilmemiş olmasıdır. İşte sanatkar Allah'ın sanattaki sonsuzluğa açılan kapısından girip O'nu nûş etmeye çalışır. O'nu nûş etmek mümkün olmadığından, her seferinde acziyetini farkederek ve anlar ki "Sanat Allah'ı tanımaktır!.."

San'atkârın san'atkâr yapan daha önce duyulmamış, daha önce görülmemişi ortaya çıkartması, ortaya koymasıdır. Sanat eserinde kendinden öncekilere benzemezlik aranan bir özelliktir. O'nun için şâir yazılmamış şiirin peşinde, ressam yapılmamış resmin peşinde, heykeltıraş yapılmamış heykelin peşinde ve tabii ki, bestekâr da işitilmemiş nağmelerin peşinde, koşar durur. Bu durum, ön plâna bir "benzemezlik arayışı"yla geçer. Yenilik ve yeniliğin ortaya çıkışını san'atkâr hasretle kendinde, kendi eserinde gözlemek ister.

Peki, "mutasavvıf san'atkâr" için de durum böyle midir?

İşte mutasavvıf san'atkâr burada farklı bir anlayışa sahiptir. Mutasavvıf san'atkârda "benzemezlik" kaygısı yoktur. O, benzemezliğe değil Allah'a ulaşmak gayesiyle san'at icrâ

eder. Bu yüzden mutasavvıf san'atkâr bir besteyi değerlendirirken benzemek-benzememek şeklinde bir kaygı taşımaz. Özdeki endişe; ne benzemezlik endişesi, ne üstün san'at eseri ortaya koymak endişesi, ne de yenilik endişesidir. Çünkü mutasavvıf san'atkâr "gassalın elindeki meyvit"tir (ölü yıkayıcının elindeki ceset). Gassal onu nereye çevirirse o da o tarafa döner.

Bu mutasavvıf san'atkâr, bir eser kendisinden sâdır olursa, bu eserin altına imzâ bile atamaz. Eğer imza atarsa "bunu ben yaptım" mânâsına gelir. Hâlbuki gerçekte o eseri meydana getiren Allah'tır. Bu kişi bir başka san'atkârda yarışmaz, yarışamaz.

Nasıl yarışsın ki, öbür san'atkârın elinden zâhire çıkan da Allah'ın eseridir, kendi elinden çıkan da Allah'ın eseridir. İşte bu mertebedeki san'atkâr için tevhid "Allahtan başka san'atkâr yoktur" veya "San'atkâr ancak Allah'tır" şeklinde olur.

Bu kişi temel estetik kavramlar gibi konularda bile kayıtsızdır. Kurduğu cümlelerde bile nokta bir yerde olmuş, virgül bir yerde olmuş artık önemini yitirmiştir. Neredeyse nokta ve virgüdü bile unuttur. O'nun hatırladığı ancak Allah'tır ve Allah'tan da başka, bir "şey" de yoktur.

Necip Fazıl Kısakürek : "Anladım sanat Allah'ı aramakmış. Marifet bu! Gerisi çelik çomakmış!" derken bizim san'at anlayışımızı çok güzel özetlemektedir.

Kâinatın bidâyetinde olduğu gibi nihâyetinde de müsiki vardır. Allah (c.c.), cesetlere "Kalkın, mahşer yerinde toplanın" diyebilirdi. Fakat bu emri söz ile değil İsrâfil (a.s.) Sur'a üfleyeceği bir çeşit müsiki denilebilecek ses ile tebliğ edecektir.

İnsanın dünya hayatına başlaması ve kendisine bir isim konulması, kulağına okunan ezân ve kâmet ile yani bir bakıma müsiki ile başlamaktadır. İnsanın dünya hayatının sonunda ise yine müsiki ile anlam kazanan "salâ" verilmesi, müsikinin ne kadar fonksiyonel olduğunu ortaya koymaktadır. Büyük mutasavvıf Hazret-i Mevlânâ da Mesnevî'sine "Bişnev in ney (Dinle bu neyi)" diye başlayarak; dinlemenin, işitmenin, sesin yani müsikinin önemini vurgulamıştır.

Bilindiği üzere müsiki ifade edilen sözün tesirini artıran bir güce sahiptir. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim tilâveti, ezân, salâ, mevlid-i şerif ve ilâhilerin tesirini artırarak bu ilâhi mesajları bir derüni zevk halinde gönümüze ve ruhumuza akıtmaktadır. Bir İslâm Âlimi'nin müsiki ile ilgili tespiti de bize müsikinin ne kadar müessir bir vasıta olduğunu ortaya koymaktadır: "Müsiki âşıkın aşkını, fâstıkın fışkını artırır."

Yine birçok hadislerde Peygamber Efendimiz Kur'an'ı güzel ve etkili bir sesle okumamızı tavsiye etmektedir. Bu hususla ilgili olarak ecdâdımız bu müsiki sanatını çok etkili bir şekilde kullanarak ibadetleri bir zevk haline getirmeyi başarmışlardır.

Efe Hazretlerinin gazelleri de bu anlayışa uygun olarak tesiri artırmak gayesiyle kimileri "Klâsik Müsiki" tarzında, kimileri de "Erzurum Halk Müsikisi" anlayışında olmak üzere bestelenmişlerdir.

Alvarlı Muhammed Lutfi Efe'nin Bestelenmiş Şiirleri ve Beste Şekilleri

Efe Hazretlerinin "Hulâsatü'l-hakâyk" isimli Divançesinde bulunan eserlerinin bir kısmı isimleri belli olan bazı besteciler tarafından bestelenmişlerdir. Bir kısmı anonim diyebileceğimiz Halk Müsikisi anlayışıyla, isimleri çok defa belli olmayan şahıslar tarafından bestelenmiştir. Bir kısım Gazeller ile Mevlid ve Mirâciyeler gibi eserler okuyucular tarafından irticalen okunmaktadır. Bu irticali okuyuşlar çoğunlukla Erzurum şivesiyle ve bendir veya daire eşliğinde icrâ edilmektedir. Bu okuyuş tarzı Efe Hazretleri

döneminde de icrâ edilen geleneksel bir okuyuş tarzıdır. Bu tür icrâ solo olarak yapılmakta ve arka arkaya mûsikişinas veya hâfızların daire eşliğinde okuyuşları şeklinde olmaktadır. Bu irticali icrâda Erzurum Mûsiki kültürüne ait olan "Tatyan" tarzı özellikle göze çarpmaktadır. Bu anonim mûsiki icrâsında gazeller arasında veya gazellerin kısımları arasında daire ile veya zincirli bendirler ile bir müddet velveleli usûl vurulması âdet olmuştur. Bu uygulamanın belki de amacı sesleri yorulan icrâcılar kısa bir müddet olsun dinlendirebilmek olabilir.

Efe Hazretlerinin eserlerinin bir kısmı ise daha önce bestelenmiş olan ve halk tarafından benimsenip sevilmiş olan bazı ilâhîlere söz uyarlamak suretiyle yapılmıştır.

Burada Efe hazretlerinin Mûsiki ile ilgili olarak söylemiş olduğu bir gazel ile bir mâniyi zikretmeden geçemeyeceğim;

Gazel Nu.292

*"Sâzendeler ursun sazı
Sermestler etsün niyâzı
Meykeşlerin çâre-sâzı
Ol bu sem'a pervâne veş"*

Sf.397. Mâni

*"Âşık der sâzendeler
Saz çalar sâzendeler
Mürde diller ne bilür
Ne çalar sâzendeler"*

Alvarlı Efe Hazretlerinin daha ziyade anonim olarak bestelenmiş ve türkü formunda görülen bazı gazellerinin de maalesef bazı sözleri değiştirilmiş veya başka bir şairin sözleri esere güfte olarak yerleştirilmiştir.

Bu tür gazellere örnek olmak üzere;

1-TRT Müzik Dairesi Yayınları THM 2402 repertuar sıra numarasıyla notası neşredilmiş olan ve Raci Alkır tarafından derlemesi yapılmış olan, "Seyreyle Güzel Kudret-i Mevlâ Neler Eyler" isimli gazelin ikinci kıtasında sözleri Kuddusi Dede'ye ait olan

"Meyl eylemezem gayrısına Hazret-i Haktan cânân cânân

Şol yüzlere dost özlere düşmandan usandım" beyti bu değişikliğe örnek teşkil edebilir.

2- TRT Müzik Dairesi Yayınları THM 2083 repertuar sıra numarasıyla notası neşredilmiş olan ve Raci Alkır tarafından derlemesi yapılmış olan, "Can Bula Cânânını" isimli gazelin sözlerinin ise aslından tamamen farklı olduğu görülmektedir.

*"Can bula cânânın
Bayram o bayram ola
Kul bula sultanını
Bayram o bayram ola*

*Hüsn-ü keder def ola
Dil de hicâb ref ola
Cümle günah Ef ola
Bayram O bayram ola*

*Lutfi ya lütfu kerim
Erişe rahmürehim
Bermurade de Fehim
Bayram o bayram ola."*

Yukarıda metni verilen gazelin Hulâsatü'l-hakâyık'da verilen metni ise şöyledir:

*Mevlâ bizi afv ede
Gör ne güzel ryd olur
Cürm-ü hatâlar gide
Bayram o bayram olur*

*Merhamet ede Rahim
Dermânı vere Hakim
Lutfede Lutf-i Kadim
Bayram o bayram olur*

*Ganîler ede kerem
Ref' ola derd-i verem
Sabî ola muhterem
Bayram o bayram olur*

*Lutfi'ye lutf-u kerem
Dâhil-i bâb-ı harem
Dâimâ Allah direm
Bayram o bayram olur*

"Bayram o bayram ola" ile "Bayram o bayram olur" mısralarında geçen "ola" ile "olur" kelimelerinin ne anlama geldiğini ve anlam farklılığını herkes kolayca anlayabilir.

3- TRT Müzik Dairesi Yayınları THM 2736 repertuar sıra numarasıyla notası neşredilmiş olan ve Mehmet Çalmaşır tarafından derlemesi yapılmış olan, "Âşıkların aklın alır" isimli gazelin 1. kıtasının sözlerinin üçüncü mısraı "Âşığı çöllere salır" iken, gazeliyatta ise, "Bülbüller hayrette kalur" şeklinde ifade edilmiştir.

4- TRT Müzik Dairesi Yayınları THM verilmemiş repertuar sıra numarasıyla notası neşredilmiş olan ve Mehmet Çalmaşır tarafından derlemesi yapılmış olan, "Güneş gibi güzel dildâr"(Gönül eylenmez eylenmez) isimli gazelin ismi aslında, "Güneş veş dilber-i dildâr" olup 4. kıtasının sözlerinin üçüncü mısraı "Lâl-i lebinde zülâller" şeklindedir. Notası verilen eserde ise, "Lâl-i lebin derdine ağlar" şeklinde ifade edilmiştir.

Efe Hazretlerinin İsimleri Belli Olan Besteciler veya Derleyenler Tarafından Bestelenmiş Gazelleri:

Gazellerin bestelenmesinde kullanılan Mûsikî Formları:

Âyin-i Şerif, Mersiye, Nakış Yürük Semaî, Şarkı, İlâhi, Şuğul, Türkü, Tatyân, Medhiye, Mânî, Nefes, Divan, Teravih Tertibi

Gazellerin Bestelerinde kullanılan makamlar:

- 1-Rast
- 2-Súznâk
- 3-Hicâzkâr
- 4-Súz-i Dilârâ
- 5-Hicâz
- 6-Uşşak
- 7-Hüseyî
- 8-Şehnâz
- 9-Şehnâz Büselik
- 10-Sabâ
- 11-Sabâ-Büselik
- 12-Uzzâl
- 13-Hümâyûn
- 14-Hicâz-Büselik
- 15- Hüzzâm
- 16-Muhayyer-Sünbüle
- 17-Dügâh
- 18-Evc
- 19-Bestenigâr
- 20-Şevk-efzâ
- 21-Şevk-u-tarâb
- 22-Súz-i dil
- 23-Nikrizli Çârgâh
- 24- Sipîhr
- 25-Acemaşiran
- 26-Gerdaniye
- 27-Tahir buselik
- 28-Müstear
- 29-İsfahan
- 30-Mahûr

Efe Hazretleri Gazellerini Derleyen veya Besteleyenler:

- 1- Hüseyin KUTLU
- 2- Ahmet ŞAHİN
- 3- Ahmet Şahin AK
- 4- Mehmet KEMİKSİZ
- 5- Raci ALKIR
- 6- Mehmet ÇALMAŞIR
- 7- Hayati GÜNYELİ
- 8- Suat IŞIKLI
- 9- M. Hakan ALKAN
- 10- Levent ÇELİK
- 11- M. Emin ALTINTOP
- 12- Yahya SOYYIĞIT
- 13- Hafız Zeki ALTUN

- 14- Şeyh Muzaffer ÖZAK
- 15- Galip ÇOLAKOĞLU
- 16- Cumhur TÜLAY

1-Hüseyin KUTLU'nun

a-) Bestelediği Gazeller:

- 1-"Bir gün olur perdeyi yâr kaldırır"
- 2-"Can zinde olsa elbet"
- 3-"Kerem kıl kesme sultânım"
- 4-"Hazer kıl"
- 5-"Sâki bugün meyhanede"

b-) Kaynak kişi olduğu Gazeller:

- 6-"Sen Mevlâyı sevende" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: Cumhur Tülay)
- 7-"Derd-i derûnuma dermân arardım" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: C. Tülay)
- 8-"Ezelden âdeti Mevlâ dostuna" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: C. Tülay)
- 9-"Güvenme güzelim mâle devlete" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: C. Tülay)
- 10-"Kurban Olayım" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: C. Tülay)
- 11-"Mir'at-ı kalbe kıl nazar" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: C. Tülay)
- 12-"Mevlâ ile eyle Pazar" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: C. Tülay)
- 13-"Ne devlettir" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: C. Tülay)
- 14-"Ol peri-veş dilberi" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: C. Tülay)
- 15-"Şem'a-i Nûr-i Ahmed'e" (Kaynak Kişi: H. Kutlu, Derleyen: C. Tülay)

2-Ahmet ŞAHİN'in Bestelediği Gazeller:

1. Şehnâz İlähi, "Muharremdir bugün cânâ gönüller hûn feşân olsun"
2. Sabâ İlähi, "Biz ümmet-i Muhammed'e merhamet kıl yâ Rabbenâ"
3. Evc İlähi, "O bezm-i dil-güşâde devr eyledikçe sâki"
4. Süzidil İlähi, "Şem'a-i nûr-i Ahmed'e Cibrîl'ler pervâne döner"
5. Hüzzâm İlähi, "Der-i Dergâh-ı Mevlâ'da muhibb-i Hânedân'ım men"
6. Nikrizli Çârgâh Mâni, "Âşık der âhû gözler, avcılar âhû gözler"
7. Mâhur Şuğul, Salât (Kaside-i Celâliye'den), "Salli yâ Rabbi alâ hayri'l verâ"
8. Hicâzkâr İlähi, "Bizi halkeyledin ketm-ü âdemden"
9. Şehnâzbüselik İlähi, "Arş-ı âzam sallanır zâkir Allah dedikçe"
10. Hicâz Mersiye, "Rûy-i zemini seyret al kanlara boyandı"
11. Hicâz İlähi, "Zâir olun kabristânı, Nice yüz bin emvât yatır"
12. Sipihr Yürük Semâi, "Gülzâr-ı cemâl-i cihânı eyle temâşâ"
13. Hüseyin İlähi, "Su gibi yerlere yüzler kim sürer insân olur"
14. Hüseyin İlähi, "Muhammed Mustafâ'dır bu Habîb-i Kibriyâ derler"
15. Hüseyin Nakış Yürük Semâi, "Derdli olanın derdine dermân ne güzeldir"
16. Şevkefzâ Âyin-i Şerif 3. Selâmdan, Yürük Semâi, "Bir âteş-i cân-sûz düşüren cânâ güzeller"

17. Hicâz Mersiye, "Göründü hilâl-i mâh-ı Muharrem"

3-Ahmet Şahin AK'ın Bestelediği Gazeller:

- 1-Hüzzâm İlähi, "Derdin sana dermândır"
- 2-Uşşak İlähi, "Ziyâyı şems-i ruhsarın"

- 3-Súz-i Dil Nakış Yürük Semai, "Bülbülleri feryâda salan gonce-i hamrâ"
- 4-Súz-i Dilârâ Şarkı, "Derd-i hicrânın devâsı ru'yet-i didâr-ı yâr"
- 5-Súznâk Şarkı, "Cânâ yine cânân seni sormuş haberin yok"
- 6-Hicâzkâr Şarkı, "Ey işk beni sen derd ile gavgâlara saldın"
- 7-Uzzâl Şarkı, "Ey dil yine sen dilber-i dilbâzı mı gördün"
- 8-Hümâyûn Şarkı, "Dergâh-ı dilârâya fedâ rûh-i revândır"
- 9-Hicâz-Büselik Şarkı, "Dilrûbâlar derd-i dilde nâtüvân eyler beni"
- 10-Dügâh Şarkı, "Kerem kıl kesme Sultânım"
- 11-Sabâ-Büselik Şarkı, "Ey Sabâ esrâr-ı işkı zülf-i yâre söyleme"
- 12-Muhayyer-Sünbüle Şarkı, "Derd-i hicrânın devâsı"
- 13-Bestenigâr Şarkı, "Bu ne âteştir derûn-i tende cânım yandırır"
- 14-Şevkefzâ Şarkı, "Ey sanem rû"
- 15-Şevkutarâb Şarkı, "Lisânü'l gayb olan ârif"
- 16-Evc Şarkı, "Derd elinden dâde geldim"

4-Mehmet KEMİKSİZ'in Bestelediği Gazeller:

- 1-Acem aşiran Teravîh tertibi, "Cennetleri bezetmiş"
- 2-Bestenigâr İlahî, "Derdi derûnuma derman arardım"
- 3-Evc Teravîh tertibi, "Ezan-ı Muhammedî"
- 4-Hicâz İlahî, "Kabristanı gördüm"
- 5-Hüseyinî İlahî, "Ey Kerim kerem kıl"
- 6-Hüseyinî Teravîh tertibi, "Rahmet nazartın daim"
- 7-Hüseyinî İlahî, "Bazarı aşka meydana gel"
- 8-Hüseyinî İlahî, "Gönül mâh-ı muharremdir"
- 9-İsfahan Teravîh tertibi, "Yetimleri şâd eyle"
- 10-Müstear İlahî, "Habib-i Kibriyâ Ahmed-i Muhtar"
- 11-Rast İlahî, "Gül yüzlü güzel"
- 12-Sabâ İlahî, "Bülbülü feryâda saldı"
- 13-Sabâ Teravîh tertibi "Rahmet güneşi doğmuş"
- 14-Sabâ İlahî, "Gözlerim göreyim didâr-ı yârı"
- 15-Súznâk İlahî, "Muhammed Mustafa'dır"
- 16-Tahir buselik İlahî, "Mevlâ ile eyle Pazar"
- 17-Rast İlahî, "Arş-ı âzam sallanır"
- 18-Şehnâz buselik İlahî, "Selâm ism-i şerifin"
- 19-Şehnâz buselik İlahî, "Mihr ü mâh bir zerresidir"
- 20-Şehnâz İlahî, "Kâdir u perverdigânım"
- 21-Şehnâz İlahî, "Bezmi eleste içmişiz"
- 22-Uşşak İlahî, "Ey merhamet kâni Hazreti Allah"
- 23-Mâhur İlahî, "Yarab bize bir er gerek"
- 24-Mâhur İlahî, "Dervişlerin gülzârı"
- 25-Nikrizli Çargâh İlahî, "Cân ü dilden kurban olam o ferde"
- 26-Nikrizli Çargâh İlahî, "Nevâyı nây-ı dilden"
- 27-Gerdaniye İlahî, "Aynlık nidâsı geldi Hüdâdan"
- 28-Hicaz İlahî, "Ciğerim pâresi gözümün nuru"
- 29-Sabâ İlahî, "Nur-i hidâyetle ey Gani Cebbar"

5-Raci ALKIR'ın Derlediği Gazeller:

- 1-“Kadem bastın” (Gazel: Hâce Hüseyin (Gedâi) Efendi) Divan
- 2-“Seyreyle güzel kudret-i Mevlâ neler eyler”
- 3-“Can bula cânânını” (Bayram o bayram ola)
- 4-“Vardım eşîğine yüzümü sürdüm” (Tatyan)
- 5-“Erzurum kilidi Mülk-i İslâmın” (Methiye)

6-Mehmet ÇALMAŞIR'ın Derlediği Gazeller:

- 1-“İster İskender ol serir üstünde”
- 2-“Bir ateş yandı canımda”
- 3-“Âştıkların aklın alır”
- 4-“Güneş gibi güzel Dildâr”
- 5-“Selâm Olsun size”

7-Hayâti GÜNYELİ'nin Bestelediği Gazeller:

- 1-Hicâzkâr İlähî, “Mevlâ bizi affede (Bayram o bayram olur)”
- 2-Rast İlähî, “Şem'a-i Nûr-i Ahmed'e”
- 3-Rast İlähî, “Sünnet İlähîsi (Gözler aydın olsun bugün efendim)”

8-Suat İŞIKLI'nın Derlediği Gazeller:

- 1- “Körülenme ey insanoğlu ölmemeye çâre mi var”
- 2- “Cân Ellerinden Gelmişem”

9-M. Hakan ALKAN'ın Bestelediği Gazeller:

- 1-Uşşak Muharrem İlähîsi, “Habib-i Kibriya ağlar”

10-Levent ÇELİK'in Bestelediği Gazeller:

- 1- Hicâz türkü, “Değme benim yâreme”

11-M. Emin ALTINTOP'un Bestelediği Gazeller:

- 1-Hicâz İlähî, “Ehl-i tevhid olan cânâ cân kurban”

12-Yahya SOYYİĞİT'in Bestelediği Gazeller:

- 1-Uşşak İlähî, “Hakka gel yâr ol”

13-Hafız Zeki ALTUN'un Bestelediği Gazeller:

- 1-Hicâz İlähî, “N'olur Ya Rab”

14-Şeyh Muzaffer ÖZAK'ın Bestelediği Gazeller:

- 1-Evc İlähî, “Olup şems-ü kâmer hayrânın ey dost”

15-Galip ÇOLAKOĞLU'nun Bestelediği Gazeller:

- 1- Şehnâz İlähî, “Âlemlere rahmet Olan”

16-Cumhur TÜLAY'ın Derlediği veya Notaya Aldığı Gazeller:

- 1.sırada Hüseyin Kutlu'nun bölümünde gösterilmiştir.

17-Efe Hazretlerinin İsimleri Belli Olmayanlar Veya Derleyenler Tarafından Halk Müsikîsi Tarzında Bestelenmiş Gazelleri:

- 1- Uşşak Nefes, “Âşık der dağlar beni” Derleyen: ?

2- Uşşak Türkü, "Âşık der âhu gözler" Derleyen: ?

3- Hüseyinî İlahî, "Âlemlere rahmet olan" Derleyen: Anonim

Sonuç

Bu bildirimizde, yukarıda isimleri geçen şiirler, 13 farklı Müsiki Formu ve 30 değişik makam kullanılarak ve 16 kişi tarafından derlenmiş veya bestelenmişlerdir. Ayrıca 98 adet besteye ulaşılmış olup, bu eserlerden bazıları aynı gazeli güfte olarak kullanılmıştır. Bu arada bizim şu ana kadar ulaşamadığımız başka gazel besteleri de büyük bir ihtimalle olabilir. Bu nedenle kendilerine ulaşamadığımız bestecilerimizden de bizi bağışlamalarını diliyorum.

Efe Hazretlerinin eserleri sadece İlahî formunda değil, Türk Halk Müsikisi ve Klâsik Türk Müsikisinin bazı formlarında olmak üzere değişik biçimlerde bestelenmişlerdir.

Burada belki bazı gazellerin Yürük Semai, Şarkı, Türkü vb. formlarda bestelenmiş olması bu gazellerin ağırlığına ve dinî muhtevasına uymayacağı şeklinde algılanabilir, ancak, geleneğimizde birçok mutasavvıf şairin değişik müsiki formlarında bestelenmiş şiirlerinin olduğu aşikârdır. Meselâ Fuzûlî ve Şeyh Gâlib'in şarkı formunda bestelenmiş gazelleri vardır. Önemli olan bu bestelerin ağırbaşlı, vâkur ve Klâsik Müsikimizin kurallarına göre bestelenmiş olmasıdır. Bu noktada günümüzde ilâhî adı altında bestelenmiş o kadar kötü ve yozlaşmış örnekler vardır ki, bazı şarkı veya türküler bu ilâhilerin yanında oldukça ağırbaşlı ve klâsik kalmaktadır.

Ulaşabildiğim kaynaklardan Efe Hazretleri şiirlerinin anonim veya bestelenmiş şiirlerini burada sadece bir liste şeklinde ifade edip notalarını bu bildiri metnine dâhil etmedik. Ancak ilgili bestecilerden bu notaların da temini ile daha geniş çaplı bir kitap çalışması yapmayı da düşünmekteyiz.

Günümüzde Alvarlı Efe Hazretlerini tanıma ve onun eserlerine daha kolay ulaşabilme imkânının da getirdiği avantajlarla inanıyorum ki, gelecekte bestecilerimiz tarafından daha birçok şiiri bestelenecektir. Bu eserler kitle iletişim araçları vasıtasıyla halkımıza ulaşarak Efe Hazretlerinin fikrî, ilmi ve tasavvufî yönü daha iyi anlaşılacak ve kitlelere mesaj veren bir ışık olacaktır.

Kaynakça

Ak, A. Ş. (2006). Avrupa ve Türk İslâm Medeniyetinde Müzikle Tedavi -Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları-. İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Ak, A. Ş. (2011) Türk Din Müsikisi Cami ve Tekke Müsikisi (2.baskı). Ankara: Akçağ Yayınevi.

Ersöz, A. (1991). Alvarlı Efe Hazretleri. İzmir: Nil Yayınevi.

Kutlu, H. (2006). Hâce Muhammed Lutfi (Efe Hazretleri) Hayâtı, Şahsiyeti ve Eserleri. İstanbul: Damla Yayınevi.

Lutfi, Hâce Muhammed (1974). (Neşr. Mazlumoğlu, el-Hâcî Seyfeddin) Hulâsatü'l-hakâyk ve Mektubât-ı Hâce Muhammed Lutfi. İstanbul: İrfan

Matbaası